

Fullførelse av utgivelsen av Rudolf Steiners samlede verker,

«Gesamtausgabe» (GA)

Av

Cato Schiøtz

1. Innledning

I 1961 begynte Rudolf Steiner Nachlassverwaltung (Nachlass i det følgende) utgivelsen av Steiners samlede verker, den såkalte Gesamtausgabe. Utgaven ble løpende nummerert fra bind 1 til bind 354, og er blitt gradvis bygget ut bind for bind i løpet av årene etter 1961.

Det er ikke tale om en vanlig kronologisk rekkefølge. Noen nummer har man hoppet over. På en annen side er andre numre delt opp i undernummer a, b eller c, i bind 1-3, eller i bind I-IV.

I dag er ca 350 bind utgitt, og det gjenstår – som vi skal se nedenfor – fremdeles over 50 bind før en total samlet utgave foreligger.

I 2016 presenterte Nachlass en ambisiøs plan for fullføringen av de resterende bindene: Alle bindene skal være utgitt til 100-årsdagen for Steiners *død* i 2025. Dette passer godt med GAs forhistorie: Utgivelsen ble, som nevnt ovenfor, påbegynt i 1961 – samme år som man feiret 100 år for Steiners *fødsel*.

Går det som Nachlassverwaltung håper og tror, vil det altså ta like lang tid å presentere hele Steiners livsverk, som Steiner levde.

Formålet med denne artikkelen er å redegjøre for innholdet av de planlagte bindene. Før vi gjør det skal vi kort skissere historikken mht. utgivelsen av Steiners bøker¹.

2. Historikk

Steiners arbeid

Historikken til Rudolf Steiners Gesamtausgabe går helt tilbake til 1908. Da ble Philosophisch-theosophischen Verlag (senere Philosophisch-antrophosophischer Verlag) etablert i Berlin. Den første utgivelsen var «Philosophie und Theosophie» – som var et forelesningsreferat av et foredrag Steiner holdt i Stuttgart 17. august 1908.

I de neste tiårene var Marie Steiner hovedansvarlig for utgivelsen av Steiners verk frem til sin død i 1948.

¹ Det henvises i denne forbindelse til AiN nr. 4/2012 hvor jeg tidligere har gitt en kort redegjørelse for oppgavene til Nachlass.

Marie Steiner opprettet 3. juni 1943 foreningen Rudolf Steiner Nachlassverwaltung, som hadde som sitt hovedformål å utgi den litterære og kunstneriske arven etter Steiner. Hun hadde opphavsretten til Steiners litterære kunstneriske arv i kraft av å være den eneste som var begunstiget i Steiners testamente. Hun overdro disse rettighetene fra seg personlig til Nachlassverein i 1947.

Etter Marie Steiners død oppsto det en sterk strid mht. hennes testamentariske disposisjon. Ledelsen i Antroposofisk Selskap i Dornach mente at det var Antroposofisk Selskap som skulle forvalte rettighetene til Steiners verk. Det ble en opprivende kamp som endte med en dom som fastslo at Marie Steiners overdragelse til Nachlass var gyldig.

Den avgjørelsen – som er blitt lagt til grunn i alle etterfølgende år – skapte i stor grad ondt blod mellom Nachlassverein og Det allmenne antroposofiske selskapet ved styret, «Vorstand». Dette ga seg blant annet utslag i at ledelsen i Antroposofisk Selskap nedla forbud mot å selge bøker som ble utgitt av Nachlass i bokhandelen i Goetheanum.

Også internasjonalt oppsto det skarpe motsetninger mellom de som støttet Marie Steiner og de som identifiserte seg med ledelsen i Antroposofisk Selskap.

Også i Norge har det vært sterk strid internt i Antroposofisk Selskap fra midten av 1930-årene og i nesten 50 år. Denne konflikten og den etterfølgende forsoningen er behandlet av Oddvar Granly i Antroposofi i Norge nr. 3/4/2016 i en artikkel med tittelen «Goetheanum – Norge – Norden»

Selv om alle sår i dag ikke er fullstendig leget, er det ikke lenger noen konflikt. Forholdet mellom Nachlassverein og Det allmenne antroposofiske selskap er i dag godt.

Nachlassverein har i alle år arbeidet nærmest maurflittig med utgivelsen av Steiners verker. Den fremste og viktigste medarbeideren har utvilsomt vært Hella Wiesberger, som døde 13.12. -14, 96 år gammel.

I tiden etter Marie Steiners død og frem til 1961 var det særlig den tysk-amerikanske antroposofen og naturvitenskapsmannen Ehrenfried Pfeiffer, Werner Thichert og Carlo Septimus Picht som arbeidet med forberedelsene av en samlet utgave.

Senere kom Edwin Froböse og Hella Wiesberger inn som medarbeidere, og i 1961 presenterte man den Gesamtausgabe som vi i dag har.

I 1984 laget Nachlass en revidert oversikt over oppbyggingen av GA, hvor grunnstrukturen ble beholdt, men hvor det ble gjort noen tilpasninger. Det er denne grunnstrukturen som fremdeles bestemmer rekkefølgen på de enkelte bind.

Systematikken i GA er som følger:

Avdeling A: Skrifter

- I. Selvstendige utgivelser utgitt i Steiners levetid: GA 1–28
- II. Samtlige tidsskriftartikler og lignende, inndelt i temagrupper: GA 28–37
- III. Utgivelser fra Nachlassverein av verker som Steiner ikke selv publiserte i sin levetid: GA 38–50

Avdeling B: Foredrag

- I. Offentlige foredrag i kronologisk rekkefølge – GA 51–86
- II. Foredrag for medlemmer av Antroposofisk Selskap: GA 87–270
- III. Foredrag og kurs i forbindelse med enkelte fagområder, som for eksempel kunst, pedagogikk, medisin, naturvitenskap m.v.: GA 271–354

Avdeling C: Steiners kunstneriske verk

I tillegg til GA 1–354 har Nachlass utarbeidet en oversikt over Steiners kunstneriske arbeider innenfor grafikk osv.

3. Nærmere om Nachlassverein

Nachlassverein var opprinnelig en forening med medlemmer og et styre. Antall medlemmer har hele tiden vært begrenset – i de senere årene har det vært det drøye 30. Frem til 2014 var daglig administrativ leder Walter Kugler. Steinerpedagogen Cornelius Bohlen (som arbeider ved Steinerskolen i Zürich) har vært styrets formann.

Nachlassverein holder til i Haus Duldeck, som ligger et steinkast fra Goetheanum. Her finner man også meget omfattende arkiver, som dekker hele Steiners livsverk, privatbibliotek, kontorer, bokhandel og lesesal.

Forlagsvirksomhet var tidligere en del Nachlassvereins arbeid. Denne er nå skilt ut som et eget juridisk objekt – Rudolf Steiner Verlag. Forlaget har i alle år hatt utgivelsen av GA som sin primæroppgave. I tillegg har de utgitt et betydelig antall bøker om antroposofisk sekundærlitteratur.

Annethvert år utgis en meget omfattende forlagskatalog som ikke bare inneholder henvisninger til GA, men som også gir en oversikt over pocketbøker (mange av GA-numrene er utgitt som pocketbøker), særtrykk, reproduksjoner, lydbøker m.m.

Det arbeides kontinuerlig med oppdatering og revisjon av tidligere utgaver. Etter hvert som tiden går får man tilleggsinformasjon som man tar hensyn til ved nye utgivelser. Dette revisjonsarbeidet pågår kontinuerlig.

Helt siden etableringen i 1961 har man i tillegg til GA utgitt serien «Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe». Frem til år 2000 ble det utgitt i alt 122 hefter i denne serien.

Både GA og Beiträge er tilgjengelig på nettet.

I de siste fem årene har Nachlass erstattet Beiträge-serien med et årlig «Archivmagazin».

I 2014 ble Nachlass omdannet fra en forening til en stiftelse med et styre og et såkalt Stiftungsrat. Walter Kugler ble i 2015 erstattet av David M. Hoffmann. Cornelius Bohlen er fremdeles formann i styret.

Temaet for *Archivemagazin* nr. 5/2016 (som ble utgitt i august) er status og planene om å avslutte utgivelsen av GA i 2025. Denne planen er grundig presentert i en artikkel av David Mark Hoffmann «Editionsplan der Rudolf Steiner Gesamtausgabe: Die noch ausstehenden Bände», side 61–185.

I tilknytning til GA er det utarbeidet omfattende såkalte revisjonsretningslinjer, som nøye beskriver hvordan arbeidet med de enkelte bind skal skje, og beskriver også de redaksjonelle prinsipper som er lagt til grunn.

Nachlassverein domineres av sveitsere og tyskere. Norge er imidlertid – i tillegg til Sveits og Tyskland – det landet som har vært representert i arbeidet. Steinerpedagogen Karl Brodersen var i mange år medlem og deltok aktivt i Nachlass' arbeid. For drøye 10 år siden kom Peter Norman Waage og undertegnede inn som medlemmer. Waage har gått ut, men undertegnede sitter som medlem i Stiftungsrat.

GA er en ren leseutgave. Fra og med 2015 er det utgitt en egen historisk-kritisk utgave over Steiners viktigste bøker under lederskap av Christian Clement. I 2017 har det fjerde bindet blitt utgitt, og det gjenstår ytterligere fire bind.

- Band 1: Schriften zur Goethe-Deutung. Innledning til Goethes naturvitenskaplige skrifter og Grunntrekk av en erkjennelsesteori for Goethes verdensanskuelse (GA 1 og 2). Ikke utgitt.
- Band 2: Philosophische Schriften. Sannhet og vitenskap og Frihetens filosofi (GA 3 og 4). Utgitt 2016.
- Band 3: Intellektuelle Biographien. Friedrich Nietzsche – i kamp mot sin tid og Goethes verdensanskuelse (GA 5 og 6). Ikke utgitt
- Band 4, 1-2: Schriften zur Geschichte der Philosophie. Verdens- og livsanskuelser i det 19. århundre og Filosofiens gåter (GA 18).
- Band 5: Schriften über Mystik, Mysterienwesen und Religionsgeschichte. Mystikken og Kristendommen som mystisk kjensgjerning (GA 7 og 8). Utgitt 2013.
- Band 6: Schriften zur Anthropologie. Teosofi og Antroposofi – et fragment (GA 9 og 45). Utgitt 2017.
- Band 7: Schriften zur Erkenntnissschulung. Hvorledes erverves kunnskap om høyere verdener og Trinnene i den høyere erkjennelse (GA 10 og 12). Utgitt 2014.

Band 8, 1-2: Schriften zur Anthropogenese und Kosmogonie. Fra Akasha-kroniken og Vitenskapen om det skjulte (GA 11 og 13). Ikke utgitt.

4. Den nærmere detaljerte listen over innholdet i de gjenstående bindene av GA

Vi skal i det følgende gi en oversikt over hvilke bind som gjenstår, og hva som er tittelen på de enkelte bind. Som grunnlag for denne oversikten har jeg benyttet artikkelen til David M. Hoffmann i *Archivmagazin* nr. 5/2016, som det er referert til ovenfor.

Skriftlige verk

Det er planlagt en ny GA 1 f som refererer seg til Steiners arbeid som utgiver av Goethes naturvitenskapelige skrifter i den såkalte Weimar-utgaven av Goethes samlede verk (1891–1896). Steiner skrev innledende tekster til i alt 5 bind i Weimar-utgavens bind 6, 7, 9, 10, 11 og 12. Bindet vil også inneholde tilleggsmateriale som refererer seg til Steiners arbeid som utgiver av Weimar-utgaven.

Artikler

I GA 37 er det inntatt nye artikler og andre dokumenter som refererer seg til den teosofiske og antroposofiske bevegelse i perioden 1902–1905. I forlengelsen av dette planlegges en fullstendig fortegnelse over Steiners artikler med angivelse av når de første gang ble offentliggjort og senere inntatt i GA.

Utgivelse av Nachlass

I dagens GA er det inntatt to bind: GA 38–39, som inneholder Steiners brev. En rekke brev er ikke utgitt.

Som GA 38 bind 1-6 planlegges seks bind som inneholder samtlige av Steiners brev – det første er et brev til vennen Joseph Köck datert 13. januar 1881.

I dagens GA-utgave er det inntatt Steiner-brev i forskjellige bind – for eksempel GA 262 (til Marie Steiner) og GA 263/1 til Edith Maryon. Disse vil bli inkludert i den nye fullstendige utgaven, som omfatter i alt 1.800 brev.

Nachlass har registrert 12. 000 brev *til* Rudolf Steiner. Det er ingen planer om å utgi disse, men de vil bli henvist til i den grad de kaster lys over brev *fra* Steiner.

GA 41 a inneholder – som bind I – Steiners tallrike oversettelser fra Det gamle og Det nye testamentet til tysk, herunder 1. Mosebok, de 10 bud, salighetsprisningene i Bergprekenen, Fader Vår og Johannesevangeliets prolog.

I GA 41 b kommer – som bind II – oversettelser av Blavatskys bok *The Key to Philosophy*, som ble utgitt i London i 1899. Boken ble utgitt uten navn på oversetteren i Leipzig i 1907. Dette bindet vil også inneholde en annen av Blavatskys bøker, *Theosophical Glossary* som Steiner også oversatte.

GA 42 inneholder Steiners diverse scenebearbeidelser av Edouard Schurès skuespill med innledninger som bind I.

I GA 43 kommer – som bind II – Steiners scenebearbeidelse av Karl Julius Schröer med tittel *Die Oberufer Weihnachtsspiele*.

I GA 46 blir det inntatt et utvalg fra ikke-publiserte korttekster/mindre manus. Bindet har tittelen *Fragmente*.

I GA 47 vil det bli publisert et utvalg fra Steiners 622 notisbøker. Notisbøkene i sin helhet planlegges utgitt digitalt i en elektronisk utgave som er gitt betegnelsen e-GA, hvor samtlige notisbøker vil få nummeret 47/1-622.

I GA 48 vil det bli utgitt et utvalg av Steiners såkalte notissedler – som utgjør hele 7.044 enkeltblad, og som dekker hele perioden fra 1880-tallet til 1925. Også her ønsker man – på lang sikt – å utgi digitalt samtlige notissedler. Dette er imidlertid et prosjekt som man ikke har som ambisjon å slutføre før 2025.

GA 49 refererer seg til opptegnelser for Helmuth og Eliza von Molkte fra perioden 1904–1924 og som er Steiners personlige anvisninger til ekteparet Molkte. Deler av dette materialet er allerede utgitt av Thomas Meier i boken *Helmuth von Molkte 1848–1956. Dokumente zu seinen Leben und Wirken* i to bind, først utgitt i 1993, og senere i en ny og utvidet utgave i 2005/2007.

Offentlige foredrag

I den neste avdelingen kommer Steiners offentlige foredrag. Det gjenstår ytterligere 13 tilleggsbind med offentlige foredrag, som omfatter ca. 250 foredrag. Bindene med offentlige foredrag er som følger:

GA 68 a: *Kristendommens vesen* – ca. 35 foredrag i forskjellige byer i perioden 1903-1910.

GA 68 b: diverse foredrag i forskjellige byer i perioden 1903-1910: *Menneskets kretsløp gjennom sjels- og ånde verdenen*.

GA 68 c har tittelen *Goethe og samtiden* og refererer seg til ca. 30 foredrag i forskjellige byer i perioden 1889-1912.

GA 69 d vil inneholde ca. 20 foredrag fra forskjellige byer i perioden 1910-1914: *Død og udødelighet i lys av åndsvitenskapen*.

GA 69 e inneholder ca. 16 foredrag fra forskjellige byer i perioden 1910-1914: *Åndsvitenskap og de åndelige mål i vår tid*.

GA 70 a inneholder ca. 22 foredrag fra forskjellige byer: *Offentlige foredrag fra den første verdenskrig, 1914-1918*.

GA 70 b har samme tittel og vil inneholde ca. 16 foredrag fra perioden 1915-1916.

GA 71 a har samme tittel og vil inneholde ca. 17 foredrag fra perioden 1916-1917.

GA 71 b vil også ha samme tittel og vil inneholde ca. 17 foredrag fra 1918.

I GA 80 a dekker 14 foredrag i forskjellige byer i perioden 1920-1923: *Antroposofiens vesen*.

I GA 80 b kommer det 14 foredrag fra Holland i 1921/1922 og fire foredrag som ble holdt i sammenheng med et Høyskolekurs i Berlin med tittelen *Den antroposofiske åndsvitenskap og de store sivilisasjonsspørsmål*.

Bind 85 og 86 er satt av som tilleggsbind og har foreløpig intet innhold. De er reservert for foredrag som ikke hører hjemme i andre bind og som man tidligere ikke har vært kjent med, men som kan komme før 2025.

Medlemsforedrag

GA 87 inneholder foredragene som boken *Kristendommen som mystisk kjensgjerning* ble bygget over. Det dreier seg om 34 foredrag i Teosofisk bibliotek i perioden 19. oktober 1901 til 26. april 19025.

GA 90 vil inneholde 30 foredrag i Berlin og andre steder fra årene 1904-1905: *Selv-erkjennelse og gudserkjennelse*, 2 bind.

GA 91 refererer seg til 25 privattimer for Marie von Sivers (senere Steiner) og Olga von Sivers i årene 1904 og 1905 med tittelen *Kosmologi og menneskets evolusjon. Innføring i teosofien*.

GA 111 skal inneholde to foredragssykluser, en i Hannover fra perioden 22. september til 4. oktober 1907 og en i Roma i perioden 25.-30. mars 1909 med tittelen *Innføring i teosofiens grunnlag*.

GA 117 a inneholder 11 foredrag i Stockholm i perioden 3.-15. januar 1910: *Johannesevangeliet og de tre øvrige evangeliene*.

GA 246 og 247 er åpne tilleggsbind som skal ha foredrag som ellers ikke hører inne under de hovedkapitler som man har for øvrig, og står således i samme stilling som GA 85 og 86.

GA 250. Dette bindet inneholder foredrag og taler til hhv. Det teosofiske og antroposofiske selskapet. Del I dekker årene 1902–1912.

GA 251. Dette bindet har samme innhold som GA 250 og dekker årene 1912–1924 og utgjør del II.

GA 252 dekker foredrag og taler i tilknytning til historien til den såkalte Johannesbauforeningen og om Goetheanum-foreningen i perioden 1911-1924.

Foredrag og kurs i forbindelse med enkelte livsområder

Bindene GA 277 a, b, og c referer seg til etableringen og utdypingen av eurytmien i hhv. årene 1911–1919, 1919–1922 og 1922–1924.

GA 288 refererer seg til 9 foredrag som ble holdt i forskjellige byer mellom 10. april 1915 og 12. juni 1920. Foredragene relaterer seg til blant annet arkitektur og maleriene i det første Goetheanum.

GA 289 refererer seg også til Goetheanum og inneholder lysbildeforedrag i perioden 1920-1922.

De to siste bindene i den planlagte GA-utgivelsen refererer seg til Steiners arbeid med tregreningsbevegelsen:

GA 332 b inneholder foredrag og taler om sosiale og vitenskapelige spørsmål.

GA 336 inneholder ca. 18 foredrag i forskjellige byer i perioden 1919-1921 om de store spørsmål i samtiden og den antroposofiske åndserkjennelse.

Steiners kunstneriske livsverk

I tillegg til GA 1–154 vil Nachlass utgi de tre siste bindene som refererer seg til Steiners kunstneriske verk: To bind refererer seg til det arkitektoniske verket, se bind I og II, jf. GA K-1-10/57 og GA K-27-43.

Det aller siste bindet er GA K-48 som inneholder den del av Steiners kunstneriske arv som refererer seg til Steiners tegninger.

5. Utgivelser i 2016 og 2017

I 2016 kom det første bindet. Da ble GA 288 utgitt.

For første halvår 2017 er følgende utgivelser planlagt: GA 69 d, GA 289 og GA 1 f.

I annet halvår 2017 vil følgende bind bli utgitt: GA 68 c, GA 69 e og GA 90.

6. Finansiering

Utgivelsen av de drøye 50 bind som gjenstår, representerer et økonomisk kjempeløft. Det foreligger et samlet budsjett på 7 millioner CHF – med andre ord ca. 60 millioner NOK, fordelt på 10-årsperioden 2016–2025.

En sum i denne størrelsesorden vil kunne muliggjøre en fordobling av antall ansatte i Nachlass.

Det er utarbeidet fjorten spesifiserte underavdelinger, som eventuelle bidragsytere kan støtte direkte. Det dreier seg om følgende:

1. Goethe-avdelingen: GA 1 f og 68 c
2. Oversettelser: GA 41 a og 41 b

3. Avdeling teater: GA 42 og 43
4. Fragmenter: GA 46
5. Molkte-avdelingen: GA 49
6. Eurytmi-avdelingen: GA 277 b og 277 c
7. Tregreningsavdelingen GA 333 b og 336
8. Medarbeiderforedrag: GA 87, 90, 91, 111, 117, 246 og 247
9. Selskapshistorie: GA 37, 250, 251 og 252
10. Det kunstneriske verket, GA 288, 289, K1-10/57, K27-43, K48
11. Foredrag om kristendom, GA 87, 41 a og 117 a
12. Steiners brev: GA 38/1-6
13. Offentlige foredrag: GA 68 a, 68 b, 69 d, 69 e, 70 a, 70 b, 71 a, 71 b, 80 a, 80 b, 85 og 86
14. Notisbøker og notissedler: GA 47, eGA 47/1-622, GA 48 og eGA 48/1-7044

Det har allerede nå vist seg at det er betydelig entusiasme mht. å støtte slutføringen av utgivelsen av Steiners samlede verker. I løpet av 2016 er ca. 40 % av totalbeløpet samlet inn, dvs. ca. 2,8 millioner CHF.

Per 1. mai 2017 er det innsamlet ytterligere 1,8 millioner, slik at det innsamlede beløpet nå utgjør 4,6 millioner dvs. 2/3-del av totalsummen.

Det gjenstår således 2,4 millioner CHF, dvs. ca. 20 millioner kroner.

Hvis man grovt sett sier at de norske medlemmene utgjør ca. 2 % av medlemmene i verdensselskapet, og at norske medlemmer støtter utgivelsen med denne forholdsmessige andel, betyr dette at vi i Norge må samle inn ca. kr. 400.000 for å støtte utgivelsen. Dette vil igjen si ca. kr. 500 pr medlem, noe som burde være overkommelig over en periode på 7 år.

Det er arbeidsledelsens håp at vi i Norge skal kunne bidra med vår forholdsmessige del for å realisere Nachlass' ambisiøse utgivelsesprosjekt. Dette kommer vi tilbake til.